

Janina Ristolainen

Etä-äitikin on hyvä äiti

Etä-äitien omia kokemuksia

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

14.2.2022

Tekijä	Janina Ristolainen
Otsikko	Työn otsikko
Sivumäärä	31 sivua + 3 liitettä
Aika	14.2.2022
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Laura Holmi Lehtori Jukka Törnroos
<p>Vielä nykypäivänäkin usein ajatellaan, että vanhempien erotessa lapset menevät automaattisesti äidinsä luokse asumaan. Näin ollen äiti toimii lapsen lähivanhempana ja isä taas etävanhempana. Perherakenteet ja äitiys, kuten monet muutkin asiat, ovat muuttuneet vuosien saatossa ja yhä useampi lapsi saattaa olla kirjoilla ja asua pääsääntöisesti tai kokonaan isänsä luona. Lapsestaan erillään asuva äiti rikkoo äitiyden ideologiaa hoivavasta ja äitiydelle elävästä naisesta yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja äitien itse rakentamien ihanteiden vuoksi.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin äitien henkilökohtaisia kokemuksia etävanhemmuudesta sekä kartoittaa, minkälaista apua tai tukea he ovat saaneet tai olisivat kaivanneet etä-äitinä ja miten heihin on suhtauduttu eri viranomaispalveluissa, kuten lastenvalvojalla. Tavoitteena oli tuoda esille myös sellaista tietoa, mikä normalisoisi etä-äitiyttä. Tutkimusmenetelmänä toimi laadullinen tutkimus ja aineisto kerätty haastattelemalla kuutta etä-äitiä. Haastatteluista saatu aineisto käsiteltiin sisältöanalyysillä.</p> <p>Etä-äitien kokemukset etävanhemmuudesta vaihtelivat etenkin sen mukaan, oliko lapsen asumis- ja huoltajuusjärjestelyt vanhempien yhteinen päätös. Mikäli vanhemmat olivat erotessaan yhtä mieltä siitä, kumman luokse lapsi jää asumaan ja yhteistyö sekä kommunikointi toisen vanhemman kanssa sujui hyvin, oli etä-äideillä enemmän positiivisia ajatuksia etävanhemmuudesta. Jos vanhemmat eivät olleet yksimielisiä asumisjärjestelyistä ja lapsi oli päättänyt vasten äidin tahtoa asumaan isänsä luokse tai eron jälkeen oli tullut paljon riskitietoja, ovat etä-äidit olleet tyytymättömämpiä tilanteeseen ja pyrkineet hakemaan siihen muutosta. Muutosta ei ole aina tapahtunut, jolloin etä-äiti on niin sanotusti joutunut tottumaan tilanteeseen.</p> <p>Etä-äidit kokivat, että heidät on pääsääntöisesti otettu hyvin huomioon tasavertaisena huoltajana viranomaispalveluissa. Toisinaan lapsen asioita on ollut vaikea olla kommentoimassa tai päättämässä, jos etä-äiti ei ole ollut mukana aktiivisesti lapsen arjessa välimatkasta tai muista syistä johtuen. Kuitenkin varsinainen tuki on usein tullut etä-äidin läheisiltä, eikä tukea taikka neuvoa ole tarjottu tai saatu niin viranomaispalveluista kuin muualtakaan.</p>	
Avainsanat	etä-äitiys, äitiys, perherakenteet, tuen tarve, viranomaispalvelu

Author	Janina Ristolainen
Title	Title of the Thesis
Number of Pages	31 pages + 3 appendices
Date	14 February 2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Laura Holmi, Lecturer Jukka Törnroos, Lecturer
<p>Even nowadays it is thought that when parents separate, children will automatically live with the mother. Therefore, the mother serves as the primary custodial parent and the father as non-residential parent. Family structures and motherhood, as many other things, have changed over the years and more and more children might be registered to and also mainly living with the father. A child living separately from the mother breaks the ideology of a nurturing and "dedicated to motherhood" kind of women in societal and cultural ways and in ideals that mothers build by themselves.</p> <p>The purpose of this thesis is to bring out mothers' personal experiences about non-residential motherhood and also to map out what kind of help or support they have received or could have needed as non-residential mothers and how they have been received by public authority services, such as a child supervisor. The aim was also to bring out information that normalizes non-residential motherhood. The research method was qualitative study and the material was accumulated by interviewing six non-residential mothers. The data collected from the interviews was processed with content analysis.</p> <p>Non-residential mothers' experiences about non-residential parenthood varied, mainly due to whether the child's living and custody arrangements were a joint decision or not. Provided that the parents, during separation, agreed on with whom the child lives, and that collaboration as well as communication with the other parent goes well, non-residential mothers had more positive thoughts on non-residential parenthood. If parents weren't unanimous on the living arrangement and the child had ended up living with the father against the mother's will, or if there was a lot of conflict after separation, non-residential mothers were more dissatisfied with the situation and strived to change it. Change did not always materialize, in which case the non-residential mother was forced to get used to the situation.</p> <p>Non-residential mothers experienced that they have mainly been taken well into consideration as an equal guardian in the public authority services. Occasionally, the child's matters have been hard to comment on or decide on if the non-residential mother had not been actively present in the child's everyday life due to long distance or other reasons. However, actual support has usually come from non-residential mothers' family and friends, and support or advice had not been offered or either received from public authority services or other sources.</p>	
Keywords	non-residential motherhood, motherhood, family structure, authority services

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Äitiys	2
2.1	Äitiyden muuttuminen	3
2.2	Äitiyden rakentuminen	5
2.3	Muuttuvat perherakenteet	7
3	Lapsistaan erillään asuvat äidit	8
3.1	Etä-äitiys	8
3.2	Viranomaiset erossa	10
4	Opinnäytetyön toteutus	11
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus	11
4.2	Tutkimusmenetelmä	12
4.3	Toteutus	13
4.4	Aineiston analyysi	13
4.5	Eettisyys	14
5	Tulokset	15
5.1	Omat kokemukset etä-äitiydestä	15
5.2	Kokemukset muiden suhtautumisesta	19
5.3	Tuen saanti	21
6	Johtopäätökset	22
7	Pohdinta	25
	Lähteet	28
	Liitteet	
	Liite 1. Liitteen nimi	
	Liite 2. Liitteen nimi	

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esiin etä-äitien kokemuksia heitä kohdanneista ennakkoluuloista, etävanhemmuudesta sekä tuen tarpeesta rikkoen etä-äitien tabua. Vielä tänäkin päivänä lasten vanhempien eron tapahtuessa näyttää yleisempänä huoltajuuksjärjestelyinä olevan äiti lähivanhempana ja isä etävanhempana. Etävanhemmuuteen liittyvä kirjallisuus ja tutkimukset viittaavat usein isään etävanhempana. Vaikka kirjallisuus on enemmän naisnäkökulmasta painottunut äitiyteen ja perheeseen, löytyy myös etä-äitiyttä koskevaa kirjallisuutta jonkin verran Suomestakin.

Tarve opinnäytetyön tuomalle tiedolle nousi Elatusvelvollisten liitto ry:ltä, joka on vuonna 1978 perustettu lastensuojelu- ja edunvalvontajärjestö. Elatusvelvollisten liiton tavoitteena on edistää lapsen oikeutta molempiin vanhempiin, myös silloin kun vanhemmat asuvat toisistaan erillään. Liiton jäsenyhdistykset järjestävät eri puolilla Suomea perhe- ja lastentapahtumia. Liiton toimintaa tukee Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA ja se toimii Väestöliiton, Lastensuojelun Keskusliiton ja Miesjärjestöjen keskusliiton jäsenyhdistyksenä. Liitto tekee yhteistyötä monien järjestöjen, kuntien ja oppilaitosten kanssa.

Haastattelin opinnäytetyötä varten kuutta etä-äitiä, jotka tavoitin Elatusvelvollisten liiton kautta. Tarkoituksena oli kuulla etä-äideiltä heidän omia kokemuksiaan etä-äitiydestä, miten ympäristö on suhtautunut siihen ja minkälaista tukea he ovat saaneet tai olisivat kaivanneet.

Suomessa tehdään paljon töitä vanhemmuuden tasavertaistamiseksi, mutta se vaatii niin rakenteellisia muutoksia kuin ennakkoluulojen rikkomista. Ennakkoluulojen ja tietämättömyyden vuoksi etä-äitiys voi herättää ulkopuolisissa ihmetystä ja vääriä kuvitelmia, sekä itse etä-äidissä syyllisyyttä, häpeää ja surua. Vanhempien tulisi olla tasavertaisia ja siksi on normalisoitava myös tilanteet, joissa äiti on etävanhempi ja isä lähivanhempi.

2 Äitiys

Äitiys on perinteisesti nähty naisen elämäntehtävänä. Nykyään yhä useammin äiti itse voi päättää äidiksi tulemisesta ilman kumppanin, perheen tai yhteiskunnan painostusta. Naisten parantunut asema yhteiskunnassa mahdollistaa yksilölliset ratkaisut äitiyteen ja sen toteuttamiseen. (Piensoho 2001, 56-57). Äitiys on nimenomaan kulttuurinen konstruktio, ja se merkitsee yleisesti ottaen suhdetta lapseen (Nätkin 1997, 153-154). Äidin hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään näkyy varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Erityisen merkittävää lapsen hyvinvoinnin kannalta on äidin ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa jaettu ilo. (Lankinen 2012.)

Yhä tänä päivänä äitiyteen liitetään yleisesti käsityksiä äitimyyteistä ja äitiyden ideologioista. Niillä pyritään selittämään äitiyteen liittyviä arvoja, normeja ja merkityksiä, joiden kautta on rakentunut käsitys hyvästä äitiydestä. Näitä äitiyden kulttuurisia odotuksia ylläpitävät usein myös äidit itse, sillä he pyrkivät toimimaan äitiyteen liittyvien sosiaalisten odotusten rajoissa, mutta toisaalta pyrkivät myös rikkomaan niitä ja toimimaan eri tavalla, kuin heiltä perinteisesti odotettaisiin. (Berg 2008, 22-23.)

Eri alojen asiantuntijat ja tieteenalat ovat olleet kiinnostuneita äitiydestä, mutta enemmänkin lapsen ihannekehityksen näkökulmasta. Kuva ”hyvästä äitiydestä” määrittelee sen, miten äidin tulisi kasvattaa lapsiaan ja toimia heidän kanssaan. (Vuori 2003). Nainen voi kokea äitiyden ilona ja nautintona, mutta se voi myös olla negatiivinen kokemus mullistaessaan naisen elämän aivan toisenlaiseksi (Reenkola 2012, 13). Etenkin ensimmäinen raskaus on usein yksi suurimmista muutoksista naisen elämässä. Äitiyteen kasvaminen alkaa jo raskauden aikana muuttaen naisen elämää jo siinä vaiheessa kohti äitiyttä. (Haapio ym. 2009, 87-88.)

Bergin (2009) mukaan äitiys ei tarkoita henkilökohtaista suhdetta lapseen, vaan se rakentuu suhteessa yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin odotuksiin. Odotukset määrittelevät ja ylläpitävät käsityksiämme hyvästä ja oikeanlaisesta äidistä. Osa tämänkin hetkisistä äitiyskäsityksistä pohjautuu myytteihin ja vanhanaikaisiin käsityksiin. Samanaikaisesti mediassa tuotetaan uusia äitiyden trendejä. Tyypillinen mediassa luotu äitikuva on niin sanottu superäiti, joka vastaa samanaikaisesti moniin erilaisiin, jopa epärealistisiin tavoitteisiin ja suorittaa äitiyttä järjestelmällisesti ikään kuin ammattia. Epärealistiset käsitykset äideistä ja äitien pystyvyydestä voivat saada naisen kokemaan itsensä huonoksi äidiksi, mikäli hän ei äitinä sopeudu ulkoisiin reunaehtoihin. (Berg 2009, 170, 172.)

2.1 Äitiyden muuttuminen

Äitiys merkitsi pitkään lähinnä lapsen synnyttämistä, vanhempien sisarusten tai isovanhempien huolehtiessa hoidosta ja kasvatuksesta. Vasta myöhemmin hyvänä äitiytenä alettiin pitämään lasten kasvattamista mallikelpoisiksi kansalaisiksi sekä lapsiinsa ja kotiinsa täydellistä omistautumista. (Nätkin 2003, 18.) Äitiys kuitenkin muuttui sääty-yhteiskunnan murroksessa 1840- ja 1920 lukujen taitteessa. Aikaisemman isäntävallan aikana oli isännällä vastuu lapsista, palvelijoista, työläisistä sekä suvun naispuolisista jäsenistä. Myös vaimot olivat isännän holhouksen alla vielä 1930-luvulle saakka. Vaimon ja äidin aseman vahvistuessa naisen ja äidin kuvat sulautuivat melkein yhteen. Äitiyttä tuettiin ja jopa kontrolloitiin ylemmistä yhteiskuntaluokista käsin, esimerkiksi köyhäinapu oli sidoksissa velvollisuuteen ottaa vastaan ohjausta lasten kasvatuksen suhteen, vaikka se olisi ollut ristiriidassa äidin omien kasvatusihanteiden kanssa. Sotien jälkeen köyhiin suuntautunut kontrollipolitiikka alkoi murtua ja tilalle tuli niin sanonut positiivisen yhteiskuntapolitiikan keinot, kuten valistus, neuvonta, ammatillinen sekä taloudellinen apu, jotka eivät pakottaneet apua pyytävää toimimaan tietyn muotin mukaisesti, vaan olivat vapaampia ja suuntaa antavampia keinoja tukea ja auttaa. (Vuori 2003, 41-43.)

Lasten hoito ja kasvatusta kuului ensisijaisesti äidille vielä 1960-luvulla, jolloin isien velvollisuuksista toisena vanhempana ja äitien työssäkäyntiä alettiin tuoda enemmän esille. Isyyteen liittyvä lakiuudistuksia elätyksestä ja isyyden tunnustamisesta tuli voimaan 1970-luvulla ja lapsen huolto- ja tapaamisoikeudesta määriteltiin 1980-luvun puolella välissä voimaan tulleissa laissa. (Vuori 2003, 51.) 1960- ja 1970-luvulla vallinnut sukupuolittunut kahtiajako työn ja perheen erillisyydestä hylättiin. Tällöin äidit olivat jo siirtyneet palkkatöihin tasa-arvopolitiikan tavoitellessa yhtäläistä asemaa miehille ja naisille suhteessa niin työhön, perheeseen kuin yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Julkisesti taatun lasten päivähoidon katsottiin olevan edellytys äitien työssäkäynnille. (Julkunen 2006, 23-24.) Maatalouden ja teollistumisen myötä äidit ovat olleet mukana tuomassa perheeseen elantoa, joten naisen asema ainoastaan kotiäitinä ei ole Suomessa koskaan vakiintunut (Julkunen 1994, 184-185). 1980- ja 1990-luvulla isyys nousi keskeiseksi perheteemaksi ja äitiyttä määrittelevistä laeista siirryttiin yhä enemmän sukupuolineutraaleihin vanhempien oikeuksiin ja velvollisuuksiin lakeihin (Vuori 2003, 52).

Hyvän äitiyden perustana on pidetty ydinperhettä, eli perhettä, jossa on kaksi vanhempaa. Ydinperheen on nähty olevan paras ja ainoa hyväksytty perhemalli. On ajateltu, että mikäli normaalia perherakennetta ei ole lapsen elämästä puuttuu olennaisia asioita. Hyvän äidin ajatellaan olevan läsnä ja keskittyvän lapsen elämään ja tarpeisiin edellyttäen

äidin oman elämän pistämisen syrjään. (Alasuutari 2004, 17-18.) Eräänlaisesta malliäidistä on olemassa mielikuva, josta johtaa ohjeet ja normit jokapäiväiseen käyttäytymiseen. Äitimyytin mukaista on ollut pienten lasten hoitovastuu. Suomalaisessa yhteiskunnassa äitimyytti on kuitenkin jakautunut koti- ja ansioäiteihin. Äitimyytin kaltaisen naisen ylistäminen ja ihannointi ylläpitää äitimyytin alisteista naisen asemaa. Äitimyyttä toteuttavan naisen nähdään olevan alistunut ja epäitsenäinen, mutta tyytyväinen, sillä hän vastaa kulttuurimme odotuksia. (Auvinen 1979, 183-189.)

Nykyään hyvälle äitiydelle ei nähdä yksiselitteisiä kriteerejä eikä se ole niin vahvasti perinteiden ohjaamaa. Äitiyttä voidaan toteuttaa monella eri tapaa. Nykyäitiyden yhtenä vahvana odotuksena voidaan nähdä tarjolla olevan tiedon käyttämistä ja moraalista itsetarkkailua. Hyvä äitiys ei kuitenkaan liity ainoastaan lapseen ja lapsen hyvinvointiin, vaan edellyttää nykyaikaisen naiseuden ja palkkatyökansalaisuuden odotuksiin vastaamista. Nykyaikaisessa, suoristuskeskeisessä maailmassa lapsiaan kotona hoitava äiti voi tuntea helposti yhteiskunnallisen arvostuksen puutetta. Määräaikaisen kotiäitiyden lisääntyessä viime vuosien aikana ja äitien sitoutuessa kotiäidin rooliin, jäivät he arvostetun valtakulttuurin ulkopuolelle. Lapsiaan kotona hoitava äiti ei täytä aktiivisen naiskansalaisuuden ehtoja, mutta ansiotyössä käyvää pienen lapsen äitiä saatetaan sanoa itsekääksi, koska ei ole lapsensa kanssa kotona. Tämä ristiriitaisuus aiheuttaa nykyäideille riittämättömyyden tunnetta. (Berg 2009, 170-171.) Vaikka Suomessa kotiäitiys on vahva ideaali kiintymyssuhdeteorian ja perhepolitiikan mukaisesti alle 3-vuotiaille lapsille, työelämän rakenteet ja vaatimukset, niukat resurssit päivähoidossa ja alhainen kotihoidontuki pakottavat äitejä työmarkkinoille. Kotiäitiyden valitseminen voi tarkoittaa myös pienituloisuuden valitsemista sekä vaikeuttaa myöhemmin paluuta työmarkkinoille. (Niemi 2006, 173-183.)

Nykyaikana puhutaan ilmiöstä, jota kutsutaan äitiyden suorittamiseksi tai yltiöäitiydeksi, joilla viitataan täydellisyyteen pyrkivään äitiyteen. Tällöin vanhemmuutta suoritetaan helposti jopa oman jaksamisen kustannuksella ja äitiydelle asetetaan epärealistisia tavoitteita, joiden saavuttamattomuus aiheuttaa pettymyksiä ja riittämättömyyden tunnetta. Väsymyksestä on tullut nykyisessä kulttuurissa äitiyteen itsessään kuuluva ilmiö. Tämä vaikeuttaa avun tarpeen tunnistamista ja aiheuttaa jopa vähättelyä. (Berg 2009, 171.) Väsymyksen ja jaksamattomuuden takana voikin olla pelkoa, ahdistusta, vihaa tai epävarmuutta itsestään tai tilanteestaan äitinä. Jos tunteet painetaan väsymyksen taakse, eikä äiti tule kuulluksi, voi hän jäädä tunteidensa kanssa yksin, jolloin äidin oma vointi jää helposti huomaamatta. (Törrönen 2015, 53-54.)

2.2 Äitiyden rakentuminen

Äitiyttä toteutetaan monella eri tapaa ja se kulkee äidin mukana, vaikka lapsi ei mukana olisikaan. Yhtä lailla lapsen kanssa kotona oleminen sekä työn ohessa neuvola-ajan varaaminen kuuluvat äitiyteen. (Nousiainen 2004). Kotiäidin ja työssäkäyvän äidin vastakkainasettelua olisi tarpeen murtaa. (Nousiainen 2004, 61.) Jossain määrin äitiys ja äitiyden ideologia ovat määritelleet naisen yleiseksi hoivaajaksi niin perheissä kuin työmarkkinoilla. (Julkunen 2006, 19-20.) Äidin kokemat haastavat tunteet äitiydestä voi saada äidin suorittamaan tehtävänsä äitinä. Tämä voi kiristää koko perheen ilmapiiriä sekä etäännyttää äidin ja lapsen välistä tunneyhteyttä ilon ja kepeyden tunteiden perheen sisäisessä vuorovaikutuksessa vahvistaessa yhteenkuuluvuutta ja hyväksynnän kokemusta. (Jääskinen 2017, 117-120.) Omien yksilöllisten tarpeiden täyttäminen vaatii, että jaettu vanhemmuus sallisi kummallekin vanhemmalle mahdollisuuden irrottautua vastuustaan ja kumpikin vanhempi sitoutuu lapsen huolenpitoon tasavertaisesti, yhteisvastuullisina vanhempina. (Nousiainen 2004, 61.) Molempien vanhempien aktiivinen vanhemmuus jakaa taakkaa ja lapsikin hyötyy kahdesta vanhemmasta, jotka hoitavat häntä omalla tavallaan (Hakulinen 2019, 21). Vaikka perhevapaiden uudistuksilla on pyritty edistämään isien lastenhoitovastuuta, on suurin osa lastenhoitovastuusta edelleen äideillä. (Lammi-Taskula & Toppinen-Tammer 2019, 73).

Pienten lasten äitien ansiotyöstä on tullut hyväksytty ja normaali asia yhteiskunnassa, mutta puheet pienten lasten äitien työssä käymisestä ovat muuttuneet kielteisemmiksi kuin 80-luvulla. Äidin ansiotyöstä johtuvaa poissaoloa kotoa on alettu pitää vaikuttavana tekijänä lasten ja nuorten ongelmiin. Kodin ulkopuolinen päivähoito on mahdollistanut naisten oikeuden ansiotyöhön sekä valinnanvapauden vanhemmille, ja antanut mahdollisuuden modernisoituneille sukupuolirooleille vanhemmuudessa. Pienten lasten kotihoito on kuitenkin yllättävän laajaa; alle kouluikäikäistä lapsista noin kolmasosa hoidetaan kotona päiväkodin sijaan. Useissa muissa maissa lapset käyvät osan päivästä lastentarhassa tai koulussa, mutta Suomessa päivähoito on enemminkin hoivayksikkö, joka mahdollistaa vanhempien opiskelun tai työssäkäynnin. Päivähoidolla on myös kasvatuksellisia tehtäviä ja tarkoituksena on tasoittaa sosiaalisia eroja. Suomessa ei pidetä välttämättömänä kaikkien yli kolmivuotiaiden päivähoitoa, sillä vanhempien kykyyn kasvat-
taa lapset kotioiloissa luotetaan. (Anttonen 2003, 178-180.)

Äidin ja lapsen välinen suhde on erityinen ja muista ihmissuhteista poikkeava. Suhde eroaa isän ja lapsen välisestä suhteesta sen ollessa myös ruumiillinen; suhde alkaa jo

lapsen ollessa sikiönä äidin kohdussa. Kaikilla naisilla tätä suhdetta ei synny tai se syntyy viiveellä, joka voi aiheuttaa äidille syyllisyyttä ja häpeää. (Nousiainen 2004, 168-168.) Äitiys on yksilöllinen ja kokemuksellinen tila, joka luo aivan uudenlaisen, ainutlaatuisen ja peruuttamattoman suhteen (Törrönen 2015, 61). Äitiys kehittyy ja muotoutuu mielen-tilana vähitellen ja koko elämän ajan (Siltala 2006, 184-175).

Äitiyden tunne kehittyy äidin ja vauvan välisessä vuorovaikutuksessa. Äititunteen kehittymisen ensimmäisessä vaiheessa äiti ja lapsi kohtaavat ja tutustuvat toisiinsa. Toisessa vaiheessa sekä äidille ja vauvalle alkaa syntymään tunne omasta itsestään, vauvalle alkaa muodostua ”minä” -tunne ja äidille syntyy tunne olevansa juuri tämän lapsen äiti. Tällaisen vuorovaikutuksen syntyminen vaatii, että äiti kohtaa lapsen juuri sellaisena kuin lapsi on ja ottaa huomioon lapsen tarpeet, jolloin myös äiti herkistyy lapsensa tarpeille. (Niemelä ym. 2003, 237.) Äitiys ei aina herää vaistomaisesti, vaan siihen liittyy omien äitikokemusten lisäksi äidillisyyden yhdistyminen osaksi minuutta. Äidiksi tuleminen voi herättää pelkoja ja saa usein ajattelemaan omaa lapsuuttaan ja vanhempiaan, joka saattaa tuoda esiin vaikeitakin asioita menneisyydestä. Äidiksi tuleminen kokemukset ovat yksilöllisiä. Toiset kokevat raskauden ja lapsen saamisen estävän yksinäisyyden ja tyhjyyden tunteita, mutta osa kokee sitovuuden tunteet ahdistavana. (Reenkola 2012, 81-82.) On normaalia, että äitiys nostattaa erilaisia sekä ristiriitaisia tunteita äitiyden rakentamiseksi (Siltala 2006, 177).

Adoptio- ja sijaisäitien, sateenkariperheiden ja äitipuolten roolien lisääntyessä äitiyttä voidaan tarkastella myös sosiaalisena suhteena (Ahtikari 2018, 27.) Äidin kokemus lapsena olosta ja suhteesta omaan äitiin rakentaa äitiysidentiteettiä muiden oman elämänhistorian tapahtumien ohella. (Nousiainen 2004, 137-139.) Jo odottavien vanhempien kanssa keskustellaan neuvolassa siitä, millaisia vanhempia he haluaisivat olla ja minkälaisia lapsuudenkokemuksia heillä on (Hakulinen 2019, 20) Äidin ja lapsen välinen suhde on äitiyden näkökulmasta tärkein, mutta äitiysidentiteetti ei rakennu vain tämän varassa, vaan kaikissa äitiyden kannalta merkittävässä suhteissa. Oma identiteetti rakentuu aina suhteessa muihin (Nousiainen 2004, 77.) Muilta ihmisiltä saatu arvostava palaute on tärkeä elementti itselle hyväksyttävän identiteetin rakentamisessa (Nousiainen 2004, 165).

Ahtikari (2018) esitteli Pro Gradussaan äitien kokemuksia omasta äitiydestään ja itsestään äitinä ”äitiyden kulttuurisena mallitarinana”. Mallitarinan mukaan hyvä äitiys koostuu aidosta läsnäolosta, rakkaudesta, kasvatuksesta ja arjen sujumisesta. Aineistossa kotiäitiyden ja työssäkäynnin välinen pohdinta muotoutuu arvolutautuneeksi vuoropuheluksi

toisten halutessa tarjota lapsille mahdollisuuden kotona olemiseen ja jonkun toisen ko-
kiessa itsensä huonoksi, laiskaksi ihmiseksi ja yhteiskunnan ajavan äitiä pois kotoa ta-
kaisin työelämään. Vaikka äitiys tulkitaan usein positiiviseksi, muodostuu Ahtikarin ai-
neistossa neljä äitiyden ongelmakategoriaa, jotka olivat odotukset, riittämättömyys ja
syyllisyys, väsymys sekä isän ja äidin eriarvoisuus. Äidit toivat näissä kategorioissa esille
omia odotuksiaan olla täydellinen äiti, joka ei epäonnistu missään sekä syyllisyyden tun-
toa omasta väsymyksestään. Ongelmakategorian säröttäessä äitiyden mallitarinaa ai-
neistoissa esiin tullut mallitarinan vastapuhe ja poikkeavuuden tuottaminen tuo esille
omanlaisen äitiyden toisin sanoen riittävän äitiyden. (Ahtikari 2018, 65-96.)

Tietynlaiset yhteiskunnalliset velvoitteet määrittelevät äitiyttä sekä mikä on äitinä sosiaa-
lisesti hyväksyttyä ja odotettua käytöstä. Vaikka tietynlaisia ideologisia oletuksia ja odo-
tuksia pyritään piilottamaan, tulevat ne aika ajoin esille äitien toimiessa näiden odotusten
vastaisesti. Vaikka äitiys mielletään yksityiseksi, kodin sisäiseksi asiaksi, on edellä mai-
nituissa tilanteissa nähty hyväksyttäväksi äitiyden ottaminen yhteiseksi ja yhteiskunnal-
liseksi huolenaiheeksi. (Berg 2009, 15.) Äitiyttä voidaan kuitenkin toteuttaa eri tavoin,
äidin joko toteuttamalla tai kyseenalaistamalla ulkoapäin tulevia odotuksia, kuten median
tuottamia käsityksiä oikeanlaisesta äitiydestä tai ammattilaisten kasvatuseuvoja. Äitiys
voi olla kamppailua ulkoapäin tulevien normien ja omien mieltymysten välillä. Se, miten
kulttuurimme muodostaa odotuksia oikeanlaisesta äitiydestä vaikuttaa siihen millä tavoin
äidit kokevat oman äitiytensä ja äitinä olemisen, sekä miten he näyttävät sen. Kulttuu-
rimme muodostama kuva äitiydestä vaikuttaa myös äitien äiti-identiteettiin ja itseluotta-
mukseen, ja lopulta myös siihen, miten he näkevät lapsensa. (Berg 2008, 23.)

2.3 Muuttuvat perherakenteet

1990-luvun taitteessa avioerojen määrä alkoi kasvaa tasaisesti (SVT 2016) ja perhe-
muodot muuttivat muotoaan avioparien muodostamien perheiden vähentyessä ja avo-
parien sekä perheiden, joissa on vain äiti tai isä, lisääntyessä. (SVT 2017.) Perhemuo-
tojen muuttuessa myös vanhemmuus muuttuu. Erotessaan vanhemmat voivat valita
joko yhteishuollon tai toisen vanhemman yksinhuollon. Suurin osa vanhemmista sopii
lapsen hoitoon, asumiseen ja tapaamiseen liittyvät asiat keskenään, mutta ristiriitatilan-
teissa käräjäoikeus pyytää sosiaaliviranomaiselta selvityksen perheen tilanteesta ja
lapsen mielipiteestä. (Forss & Säkkinen 2016.) Vuonna 2019 suurimmassa osassa
huoltosopimuksista sovittiin yhteishuollosta, 6% yksinhuollosta sovittiin äidille ja 1%
isälle. Valtaosa asumissopimuksista (81%) tehdään edelleen äidin luona asumisesta.

(Forss & Säkkinen 2019.) Usein vanhemmat kokevat jäävänsä ilman riittävää asiantuntija-apua ja neuvot sekä ohjeistukset ovat usein painottuneet äitejä suosiviksi. Lapsen kasvaessa lähi- ja etävanhemmuuden roolit voivat kuitenkin muuttua esimerkiksi lapsen koulun tai harrastuksen vuoksi. Vanhempien yhteishuoltajuus on tavoitelluin huoltajuusmuoto eron jälkeen. (Santala 2009, 143-145.)

Vanhemmuus on eronkin jälkeen hyvin sukupuolittunutta. Miellämme usein lähi- ja etävanhemmuuden lähiäiteinä ja etäisinä. 1984 voimaan tullut laki lapsen huolto- ja tapamisoikeutta koskien on mahdollistanut jaetun vanhemmuuden, eli molempien vanhempien säilymisen huoltajina eron jälkeen. Lain voimaan astumisen jälkeen jaettu vanhemmuus on ollut yleisin eron jälkeisen huoltajuuden muoto. Huoltajuuden muoto ei kuitenkaan suoraan kerro vanhemmuudesta sitä, kuinka se on jakautunut vanhempien välille etä- ja lähivanhemmuudeksi. (Kuronen 2003, 108.) Kääriäisen ym. (2009, 13) tutkimuksessa tuodaan esille, että ”etävanhempi” käsite asettaa etävanhemman lähivanhempaa heikompaan asemaan.

Vanhemmuus on koko elämän mittainen tehtävä ja on useille vanhemmille elämän suurimpia iloja. Vanhemmaksi kasvaminen on prosessi, joka alkaa usein jo lasta suunniteltaessa. Vanhempien ajankäyttö, ihmissuhteet, taloudellinen tilanne ja etenkin parisuhde muuttuu raskauden aikana tai lapsen synnyttyä. (Andersen & Stawreberg 2010, 27-28.) Suomalaiset pitävät perhe-elämää onnellisuuden kannalta tärkeimpänä asiana muiden hyvien ihmissuhteiden ohella (Moisio & Huuhtanen 2007).

3 Lapsistaan erillään asuvat äidit

Kulttuurissamme vallitsevan ”äitikeskeisyyden” ja normien, joissa lapsi asuu eron sattuessa äidin luona, vuoksi äidit voivat kokea suurta syyllisyyttä ja häpeää tästä poikkeavista asumismuodoista, kuten lapsen asumisesta isän luona. Etä-äideillä on kokemuksia siitä, että heitä arvostellaan, syyllistetään ja tuomitaan, jotka yhdessä kulttuuristen käsitysten ja uskomusten kanssa määrittelee moraalisen arvostuksen äitiydestä. (Noussainen 2004, 162.)

3.1 Etä-äitiys

Tärkeintä eron jälkeisessä tilanteessa on tuen saaminen, joka mahdollistaa omien tunteiden ja tehtyjen päätöksiä reflektoinnin. Usein äidit kokevat, että he eivät ole saa-

neet tukea tai se on ollut huomattavan vähäistä. Saatu tuki auttaa rakentamaan itselleen hyväksyttävää identiteettiä, kun taas tuen puute voi saada aikaan hylkäämisen kokemuksen ja lisätä arvottomuuden tunnetta sekä viestiä, että on epäonnistunut ja huono äitinä olemisessa. Tämä aiheuttaa identiteetin murentumista, joka vaikuttaa äidin henkiseen hyvinvointiin. (Nousiainen 2004, 92.)

Moraalisia tunteita, kuten syyllisyyttä ja häpeää, on vaikea vastustaa, jos äiti ei saa itseään arvostavaa palautetta. Näiden tunteiden vastustamisessa on kyse myös siitä, miten äiti pystyy vastustamaan kulttuurisia rajoja, jotka ovat rajanneet äitiyden tilan hyvin kapeaksi. Suhteen lapseen ollessa niin erityinen kuin äideillä, on suhteen laatu merkittävä tekijä äitiysidentiteetin muodostumisessa. Yhteyden säilyminen lapseen eronkin jälkeen voi olla äidille kannatteleva voimavara ja muilta ihmisiltä saadun arvostavan palautteen kanssa vahvistaa äidin kokemusta itsestään ”hyvänä äitinä”. Mikäli äiti hyväksyy itsensä hyvänä äitinä etävanhemmuudesta huolimatta ja hänen omat moraaliset arvonsa ovat ristiriidassa kulttuuristen käsitysten kanssa, on hänellä mahdollisuus kääntää syyllisyys ja häpeä omaa identiteettiään vahvistavaksi tunteeksi. Ristiriitaa on vaikeampi ratkaista, kun välittämisen ja huolenpidon etiikan mukainen ajattelu tukee äidin ja lapsen erityistä suhdetta, oikeudenmukaisuusetiikan mukaisen tasa-arvoisen vanhemmuuden taas hylkiessä sitä. (Nousiainen 2004, 164-165.) Vanhempia tulisi tukea ottamaan yhteisesti vastuusta lapsesta ylläpitämään yhteistyökykyä toisen vanhemman kanssa ja kunnioittamaan, arvostamaan sekä tukemaan toistensa vanhemmuutta. Joskus vanhempi voi tarvita tukea niin erossa kuin uudessa roolissaan lapsen elämässä. (Elo, 139.) Vaikka etä-äidin kokemus etävanhemmuudesta muuttuisi paremmaksi etävanhemmuuden rutinoituessa, ei kuitenkaan kaikki etä-äidit sopeudu täysin ja sitä voi olla vaikeaa käsitellä, vaikka erosta olisikin kulunut aikaa. (Kinnari 2005, 35)

Syitä äitien erillä asumiseen lapsistaan on monia. Syyt voivat olla tilanteeseen pakottavia, kuten äidin asunnottomuus, toisen vanhemman tahto pitää lapset itsellään, henkinen väsymys riitaisasta tai jopa väkivaltaisesta parisuhteesta. Joskus lapset ovat saattaneet ensin asua äidin luona, mutta isän luona asumiseen on päädytty esimerkiksi lapsen oman tahdon tai äidin työn vuoksi. (Nousiainen 2004, 118.) Lapsen muutto pois äidin luota ei vähennä äidin huolenpitoa ja vastuun kantamista. Lapsen tapaamiset ja yhteiset hetket rakentavat eron jälkeistä äitiyttä, mutta lapsen arkeen liittyvän huolenpidon määrä ja laatu riippuvat myös siitä, minkä äiti kokee tarpeelliseksi ja kuinka paljon toinen vanhempi antaa tilaa äidille osallistua. Vaikka äiti ei asuisi samassa taloudessa lapsensa kanssa, on hän äiti myös silloin kuin lapsi ei ole fyysisesti läsnä. (Nousiainen 2004, 95, 98.) Myös lapsen huostaanotto voi olla syy siihen, että äidin rooli ja vastuu lapsesta siirtyy jollekulle muulle ja oma äitiys muodostuu uudeltaisista lähtökohdista.

Hiitolan (2015) tutkimuksessa selvisi, että äiti on usein vanhemmista se, keihin arvioiva katse kohdistuu. Lapsen huostaanottoon liittyvissä asiakirjoissa isyydestä puhutaan usein hyvin vähän äitiyteen verrattuna. Asiakirjoissa saattaa olla jopa kuvauksia isän väkivaltaisuudesta tai päihteidenkäytöstä ja samaan aikaan puhutaan äidin kyvyttömyydestä ja jaksamattomuudesta.

3.2 Viranomaiset erossa

Lapsiperheiden erot ja huoltoriidat eivät ole harvinaisia, vuonna 2018 sosiaalitoimi vahvisti useita tuhansia sopimuksia lapsen asumisista, suurin osa äidin luokse asuviksi (THL 11/2019). Huoltoriita kuormittaa osallisia monin eri tavoin, niin fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisestikin. Kuormittuminen voi näkyä sairasteluna, kaltoinkohteluna, uupumisena, ahdistuksena, masennuksena sekä vanhempien välisiä ristiriitoina, uhkailuna ja painostamisena (Huutanen 2010, Henriksson & Lönnqvist 2014).

Suurin osa vanhemmista solmii sopimuksen lastensa asioista. Eroon ja lasten huoltoon liittyvät ongelmat ovat varsin yleisiä, mutta perheiden avuntarpeet eroavat toisistaan ja ovat yksilöllisiä. (Antikainen 2007, 21, 25.) Vanhempien kertoma ja kertoman yksimielisyys vahvistaa lastenvalvojan tekemän huolto- ja tapaamissopimuksen. Ajanpuutteen ja vanhempien haluttomuuden erosta puhumisen vuoksi neuvotteluissa voi jäädä asioita käsittelemättä, kuten erotilanteen kokonaisuus ja erilaiset ristiriidat. Huolto- ja tapaamisoikeussopimukset voidaan tehdä tarvittaessa myös määräaikaisiksi, jolloin ennen uutta sopimusta saadaan tietoa tapaamisrytmin ja yhteistyön toimivuudesta. (Valjakka 2002, 63 -65; Antikainen 2007, 16). Alkavan huoltoriidan keskellä elävä vanhempi tarvitsee yleensä ensisijaisesti kuuntelua ja vasta sen jälkeen neuvoja. (Hänninen & Poikela 2016).

Lastenvalvojan tulee pyrkiä olemaan tasapuolinen vanhempia kohtaan ja kuulemaan heitä tasa-arvoisesti. Sopimus, johon vanhemmat pystyvät sitoutumaan on aina päämääränä. Mikäli vanhemmat eivät pääse lapsen edun mukaiseen sopimukseen, vietään asia tuomioistuimeen ratkaistavaksi. (Valjakka 2002, 64–65.)

Lastenvalvojan sopimustekninen ja psykososiaalista sopimuspalvelua korostava työskentelytapa eroavat toisistaan. Sopimusteknisessä työskentelytavassa pyritään saamaan ensisijaisesti molempien vanhempien hyväksymä sopimus aikaiseksi. Psykososiaalista työskentelytapaa käyttävä lastenvalvoja keskustelee aktiivisesti vanhempien

kanssa sopimuksen sisällöstä ja auttaa vanhempia miettimään, miten sopimus käytännössä toteutetaan. Usein lastenvalvojat hyödyntävät molempia työskentelytapoja tarpeen mukaisesti. (Antikainen 2007, 76-77.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittelee lastenvalvojan työtä. Lain mukaan vanhempien sovittava, kuka vastaa lapsen huollosta ja missä lapsi asuu. Sopimus lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallisesti ja esitettävä kunnan sosiaalilautakunnalle. (L 01.01.1984/361, 7–8 §.) Lastenvalvojan tehtävä on auttaa vanhempia erotilanteessa sopimaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, mikäli vanhemmat eivät siihen keskenään pysty. Vanhempien tehdessä sopimuksen keskenään lastenvalvojan tehtävän on tarkistaa, että sopimus on lapsen edun mukainen. (Alppivuori 2017, 5.) Lastenvalvojan tehtävä määritellään sosiaalialan asiantuntijaksi, jolla on vahva osaaminen lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvissä asioissa. Lastenvalvojan tehtävänä on lapsen edun takaamisen lisäksi varmistaa, että lapsen oma mielipide on kuultu sekä sopimusten vahvistaminen. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 83.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata etä-äitien omia kokemuksia heitä kohdanneista ennakkoluuloista, etävanhemmuudesta ja tuen tarpeesta. Etä-äitiyden hentoisesta yleistymisestä huolimatta, lapsistaan erillään asuva äiti on tabu. Ennakkoluulot, äitiyden kulttuurinen kapeus sekä äidin saama tuki ja hyväksyntä vaikuttavat siihen, miten etä-äiti kokee itsensä vanhempana (Nousiainen 2004, 162; 164-165).

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

Miten etä-äidit ovat kokeneet etävanhemmuuden?

Minkälaisia reaktioita etä-äitiys on aiheuttanut muissa, kuten läheisissä, viranomaisissa ja muissa tahoissa, joiden kanssa on asioitu lapsiin liittyvissä asioissa?

Minkälaista tukea etä-äidit ovat saaneet tai minkälaista tukea he kaipaisivat?

Tavoitteena on tuoda esille, millaisia kokemuksia etä-äideillä on etävanhemmuudesta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen ja minkälaista tukea he tarvitsisivat. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa tietoa, joka normalisoisi etä-äitiyttä ja jonka avulla etä-äideille voitaisiin tarjota heidän tarvitsemaansa tukea. Haastattelu antaa haastateltaville etä-äideille mahdollisuuden kertoa oman tarinansa ja kokemuksensa, tulla kuulluksi ja tuoda omia mielipiteitään esille.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimusmenetelmä, sillä tarkoituksena oli tuottaa tietoa ihmisten kokemusten pohjalta (Vilka 2015, 122). Tällöin aineiston hankinnassa käytetään tavanomaisesti yksilö- tai ryhmähaastatteluja, dokumenttiaineistoja tai havainnointia. Laadullisen tutkimuksen haasteena on saada ihmiset kertomaan avoimesti omista kokemuksistaan. Tutkijan täytyy siis olla kertojan silmissä luotettava ja antaa kertojalle tilaa kertoa tarinaansa niin kuin hän haluaa, ilman että tutkija rajaa keskustelun suuntaa. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuoda määrällistä tietoa, vaan enemmänkin eri näkökulmia, joista aihetta voi tarkastella. (Juuti & Puusa 2020, 12.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat tai samankaltaiset kysymykset. Kysymysten järjestystä ja sanamuotoa voidaan vaihdella haastattelun aikana. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 47-48.) Haastattelun kannalta oleellimmat teemat ja aiheet nostetaan esille tutkimuskysymyksestä. Haastattelussa teemojen esitysjärjestyksellä ei ole suurta merkitystä, vaan oleellisempaa on, että järjestys on haastateltavalle luonteva ja jokaiseen teemaan saadaan vastaus. (Vilka 2015:124.) Haastattelun eduksi voidaan lukea sen joustavuus, jolloin kysymyksiä voidaan esittää tilanteeseen sopivalla tavalla. Kysymyksiä voidaan myös tarvittaessa toistaa tai selventää sanamuotoja, jolloin pystytään välttämään mahdolliset väärinkäsitykset. Jotta haastattelun avulla saadaan mahdollisimman paljon tietoa, voi olla perusteltua antaa haastattelukysymykset haastateltaville ennakkoon tutustuttavaksi. (Tuomi - Sarajärvi 2018, 85-86.)

Jotta haastattelu tuntuisi mahdollisimman avoimelta ja keskustelunomaiselta, päädyin tekemään haastattelurungon (liite 3), jota on helppo seurata haastattelun lomassa joustavasti ja kysymysten paikkoja siirrellen. Moniin kysymyksiin vastaus saattaa tulla muun keskustelun ohessa. Haastatteluiden kysymykset ja teemat on valikoitu siten, että haastateltavat voivat kertoa omista kokemuksistaan. Kysymykset eivät painotu tiettyyn aikakauteen, vaan tarkoituksena on saada kattavasti tietoa niin tästä hetkestä kuin

aiemmista kokemuksista ja tapahtumista sekä haaveista. Jotta saatu tieto olisi mahdollisimman kokonaisvaltaista, on tärkeä saada tietoa myös siitä, ovatko kokemukset muuttuneet ja mitkä asiat ovat mahdollisesti vaikuttaneet muutokseen.

4.3 Toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Elatusvelvolliset Ry:n kanssa. Hain opinnäytetyötä varten Elatusvelvollisten liitolta tutkimuslupaa, joka myönnettiin nopealla aikataululla ja pääsin suunnittelemaan haastatteluja. Haastattelun kysymyksiä mietin tarkkaan

Kaikki kuusi haastateltavaa löytyivät Elatusvelvolliset ry:n kautta. Haastateltavien tavoittamiseksi Elatusvelvolliset Ry lähetti jäsenilleen laatimani saatekirjeen (liite 1), jossa oli yhteystietoni. Vapaaehtoisia haastateltavia löytyi runsaasti, joista valitsin kuusi satunnaista vastaajaa. Haastattelut toteutettiin sovittuina ajankohtina videoneuvottelutyökalu ZOOM:n välityksellä tai tapaamisella kasvokkain sen mukaan, mikä haastateltavalle sopi parhaiten. Kun haastateltavat oli valittu ja haastatteluajat sovittu, lähetin kaikille haastateltaville sähköpostitse lisätietoa haastattelun teemoista ja haastatteluiden käyttämisestä opinnäytetyössä tietolähteenä (liite 2). Haastateltavien suostumus aineiston käyttämiseen opinnäytetyössä varmistettiin samassa sähköpostissa ilmoittamalla, että haastatteluun osallistumalla haastateltava antaa luvan käyttää haastattelun aineistoa opinnäytetyössä. Sekä vallitseva koronapandemia että haastateltavien asuinpaikkakunnat vaikuttivat haastatteluiden järjestämiseen etäyhteyksin. Kysyin kaikilta haastateltavilta ennen haastattelun aloitusta mielipidettä haastattelun nauhoituksesta ja kerroin, että hyödynnän materiaaleja opinnäytetyöhön ja sen jälkeen hävitän aineiston asianmukaisesti. Nauhoittamiseen käytin ZOOM-sovelluksen välityksellä tapahtuvissa haastatteluissa sovelluksen omaa nauhoitustoimintoa ja kasvokkain tapahtuneissa haastatteluissa nauhoitus tapahtui puhelimen omalla ohjelmalla.

4.4 Aineiston analyysi

Laadulliset tutkimukset analysoidaan usein sisältöanalyysiin perustuvilla menetelmillä, mikäli analyysin sisältö perustuu kirjoitettuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon (Tuomi – Sarajärvi 2018, 103). Haastattelut tulee litteroida, eli kirjoittaa puhtaaksi, tietokoneelle sanatarkasti mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Kun litterointi tehdään heti haastattelun jälkeen, tulee tunnelma ja sanattomat viestit varmemmin kirjatuksi niiden ollessa vielä tuoreessa muistissa. (Hirsijärvi 2009, 222-223.) Jokainen haastattelu litterointiin sanatarkasti omille tiedostoilleen.

Ensi alkuun on etsittävä ja päätettävä tutkimuksen kannalta olennaiset asiat aineistosta. Aineisto tulee käydä läpi ja oleelliset asiat merkitään muiden asioiden karsiutuksessa erilleen. Tämän jälkeen luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään aineisto, jonka jälkeen siitä kootaan lopuksi yhteenveto. (Tuomi – Sarajärvi 2018, 104.) Aineiston analysoimisessa käytin teemoittelua, jolla tarkoitetaan aineiston lajittelua ja ryhmittelyä aihepiirien mukaisesti. Ennen teemoittelua aineisto on mahdollista ryhmitellä esimerkiksi haastateltavien iän mukaisesti ja tämän jälkeen voidaan aloittaa varsinaisten teemojen etsiminen aineistosta. (Tuomi – Sarajärvi 2018, 105,107.) Ryhmittely iän tai muun haastateltavaan liittyvän tekijän perusteella ei ollut aiheellista tässä tutkimuksessa. Litteroitujen tiedostojen sisältämät teemoihin liittyvät asiat koottiin yhteen tiedostoon omien teemojensa alle. Teemat jaoteltiin etä-äitien omiin kokemuksiin etä-äitiydestä, kokemuksiin muiden suhtautumisesta sekä ulkopuoliseen tukeen.

4.5 Eettisyys

Tutkimuksen avulla tuotetun tiedon totuudenmukaisuus ja sen arviointi on välttämättömyyttä tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi ja saadun tiedon hyödyntämiseksi (Kylmä & Juvakka 2007, 127). Johtopäätöksille ja tulkinnoille on esitettävä perusteet, esimerkiksi suorat lainaukset haastatteluista lisää luotettavuutta ja vahvistavat tutkijan tulkintojen perusteluja (Hirsjärvi ym. 2009, 233).

Tutkimuksen aiheen ollessa kulttuurin ja yhteiskunnan vallitsevia normia ja odotuksia vastaan, on sen tutkiminen eettisesti haastavaa (Pösö 2008, 93). Vaikka etä-äitiys on yhteiskunnassamme vähän puhuttu asia, joka rikkoo niin sanottuja normeja, kertoivat haastateltavat kokemuksistaan avoimesti. Etä-äitiys näyttäytyi aiheena, jota halutaan tuoda enemmän esille ja rikkoa vallitsevaa normia huoltajuudesta, johon kuuluu lähiäiti ja etäisiä. Haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, joka lisää sen eettisyyttä. (Kankkunen, Vehviläinen–Julkunen 2009, 175–177).

Haastatteluun osallistuneet pysyivät koko tutkimuksen ajan tutkijalle anonyymeina niin halutessaan. Tutkijan tulee huolehtia siitä, ettei haastateltavien henkilöllisyydet paljastu esimerkiksi asuinpaikkakunnan tai ammatin perusteella (Tuomi - Sarajärvi 2018, 164). Haastateltavat saivat itse vaikuttaa siihen, kuinka paljon henkilökohtaisia tietoja he kertoivat itsestään. Jo yhteydenottovaiheessa haastateltava pystyi vaikuttamaan, miten ja millä tavalla hän on yhteydessä minuun. Haastattelut oli mahdollista järjestää etäyhteydellä ilman videokuvaa. Haastatteluissa esille tulleita nimiä, paikkakuntia ja muita tietoja, joiden avulla haastateltavan voi tunnistaa helposti, ei julkisteta opinnäytetyössä.

5 Tulokset

Litteroidut ja jäsennellyt haastattelut muotoutuivat selkeästi kolmen teeman alle. Haastateltavat kertoivat haastatteluissa avoimesti omista kokemuksistaan etä-äitiydestä, sen hyvistä että huonoista puolista ja mitä heidän elämässään on tapahtunut matkan varrella. Toisena teemana nousi muiden ihmisten, viranomaisten ja lapsen asioita hoitavien ammattilaisten suhtautuminen etä-äitiyteen, jossa sivutaan myös haastateltavien kokemuksia kulttuurisista ja yhteiskunnallisista odotuksista. Kolmanneksi teemaksi valikoitui haastateltavan saama tuki tai sen puute läheisiltä sekä ammattilaisilta. Tuen teemaan on sisällytetty myös haastateltavien toiveita siitä, millaista tukea he olisivat kovanneet.

Haastattelin opinnäytetyötä varten kuutta eri-ikäistä ja eri puolella Suomea asuvaa etä-äitiä. Haastateltavien elämäntilanteet olivat keskenään hyvinkin erilaisia, vaikka useammassa haastattelussa nousi esille yhteneväisiä mielipiteitä ja ajatuksia. Osa etä-äideistä tapasi lastaan tai lapsiaan tiiviisti ja vanhemmilla oli mahdollisesti sopimus vuoroviikkoasumisesta tai muusta vastaavasta asumisjärjestelystä. Toiset etä-äidit eivät tavanneet tai pitäneet yhteyttä lapsiinsa aktiivisesti, vaikka olisivat toisin toivoneet.

Etä-äitiys näkyi eri tavoin haastateltavien elämässä. Toiset eivät tavanneet lapsiaan kuin satunnaisesti tai lapset olivat jo mahdollisesti täysi-ikäisiä sekä asuivat omillaan. Toisilla etä-äideillä oli lastenvalvojalla tehty sopimus tai isän kanssa keskenään sovittu lasten tapaamisista ja asumisjärjestelyistä. Lapset saattoivat asua vuoroviikoin molempien vanhempiensa luona, jolloin etähuoltajuus tarkoitti lähinnä sitä, että lapsi on kirjoilla eli hänen kotiosoitteeksi on merkitty lähivanhemman osoite.

5.1 Omat kokemukset etä-äitiydestä

Haastateltavien elämäntilanteet erosivat monilla tavoilla toisistaan. Osa haastattelemissani etä-äideistä oli uudessa suhteessa ja osalla oli nuorempia lapsia nykyisestä avotai avioliitosta. Välimatkat etälapseen vaihtelivat samasta kaupungista yli 100km päähän. Lapsien iät haastateltavien ryhtyessä etävanhemmiksi vaihtelivat kolmevuotiaasta lähellä itsenäistymistä oleviin teini-ikäisiin.

Osa haastateltavista olivat eronneet lapsensa isästä yhteisymmärryksessä ja pystyneet sopimaan lapsen asumisjärjestelyistä sekä lähivanhemmuudesta ilman ristiriitoja. Jokaisen kohdalla näin ei kuitenkaan ollut ja ennen eroa oli saattanut jo olla ristiriitoja lap-

sen kasvatuksessa kuin arjessa yleisesti. Siihen, että lapsi oli jäänyt isänsä luokse asumaan, oli monia erilaisia syitä. Päätökset lapsen asumisjärjestelyistä eivät aina tapahtuneet yhteisymmärryksessä, vaan lähihuoltajuudesta on saatettu taistella jopa kärjäoikeudessa. Toisinaan lapsi oli jäänyt asumaan tai muutti myöhemmässä vaiheessa isälleen vanhempien yhteisestä päätöksestä tai lapsen omasta toiveesta. Tähän vaikutti lapsen elinympäristön pysyminen samana, kaverit ja koulu, suhde isään sekä äidin oma elämäntilanne.

”me oltiin virallisesti vuoroviikko vanhempia, mutta käytännössä hän(lapsi)oli jo enemmän isän luona ja sitten tuota hänelle ei oikein käynyt se että on 2 kotia ja sitten rupesi olemaan jo läheisempi isän kanssa niin hän itse sitä pyysi.”(H1)

”hänen fokus ollut pelkästään vaan siinä lapsessa esimerkiksi niinku kun oltiin silloin niin ei minulla ei ollut minkäänäköistä arvoa...” (H3)

”Mä mä en ollu semmonen kauheen hoivaäiti, että en ole pitänyt itseäni semmoisena hoivaäitinä... niinku enemmän se hoivapuoli on siis ollut siellä isän puolella se(lapsien jääminen isän luokse) vaikutti siinä kohti siten jotenkin luontevammalta.” (H4)

”...tää on tehty tää ratkaisu silloin sen takia että lapsilla oli päivähoidot ja kaverit niinku niissä ympyröissä niin se on tehty sitä varten se ratkaisu...”(H5)

”hän (isä) kielsi niin jyrkästi ... muuttamaan mun kanssa ja mulla ei ollu varaa lähteä oikeutee... musta tuli etä-äiti vasten tahtoa” (H6)

Teini-ikäiset lapset tapasivat etä-äitejään harvemmin, kuin nuoremmat lapset, vaikka vanhemmilla olisi ollut yhteisymmärryksessä sovittu tapaamissopimus esimerkiksi äidin ja lapsen tapaamisista joka toinen viikonloppu. Haastateltavien mukaan, teini-ikäisillä lapsilla alkoivat kaverit sekä muut menot menemään äidin tapaamisen edelle, Toisinaan lasten isä hankaloitti lapsen mahdollisuuksia tavata äitiään ja teki tapaamisien järjestämisestä haastavaa. Kaikki haastateltavat olisivat halunneet tavata ja pitää yhteyttä lapsiinsa enemmän. Etä-äidin oma elämäntilanne saattoi myös muuttua siten, että hänellä olisi mahdollista tavata lastaan useammin, kuin tapaamissopimuksessa on määritetty.

”...lasten isä on hyvin todella tarkkaan, että hän olisi halunnut niinku viidentoista minuutin tarkkuudella. Kaikki tällaiset niinku milloin lapset palautuu ja milloin ne tuodaan tästä. Mä oon semmoinen suurpiirteinen ihminen, että siitä tulee vaan niinku hankaluuksia”(H4)

”Sitten mä olin sitten vähän aikaisemmin hakemaan lapsia niin niin tuota ... ei saanut tulla ulos vasta viideltä sieltä omasta kotoa... Semmoista

kontrolloimista todellakin semmoista niin kun mun ajankäytön hallintaa lasten kautta.”(H2)

”mä en oo saanu tavata ... enempää kun kaks päivää kerrallaan, koska sen isä ei anna, koska siinä paperissa(tapaamissopimuksessa) lukee niin”(H6)

”...kaverit on tosi tärkeitä. Mä tiän minkälaista se on se teinimeininki... mä en oo mikää semmone ykkösprioriteetti todellakaa” (H6)

Etä-äidit, jotka olivat eronneet yhteisymmärryksessä lasten isästä ja sopineet yhdessä lapsen asumisjärjestelyistä, näyttivät olevan tyytyväisempiä nykyiseen elämäntilanteeseen. Vasten tahtoaan etä-äidiksi joutumisen haastateltavat kokivat raskaana. Silloin, kun haastateltava oli ryhtynyt etä-äidiksi vasten tahtoaan, oli vanhempien välillä useammin ristiriitoja ja haasteita liittyen äidin ja lapsen tapaamisiin sekä muihin lapsen asioihin. Vaikka asiat eivät välttämättä muuttuneen äidin mielestä parempaan suuntaan, he usein niin sanotusti tottuivat tilanteeseen eivätkä kokeneet vastaan taistelun olevan hyödyllistä, vaan päinvastoin haitallista lapselle ja heidän suhteelleen. Osa haastateltavista koki olevansa jopa parempia äitejä etä-äitinä.

Mutta niinku että toisaalta se(etä-äitiys) on jopa tehnyt sitä äitiyttä paremmaksi. Et sit sitten varsinkin silloin, kun kaikki oli vielä alaikäisiä, ne kävi täällä niin sitten mä tavallaan sen oman elämän siksi aikaa niinku ns lopetin. Meillä oli esimerkiksi iso remontti menossa, niin mä tein heti ratkaisun, että silloin kun lapset on täällä meillä, että minä silloin keskityin lasten kanssa, en ole pitkiä päiviä silloin töissä, kun lapset on täällä. Eli sitten se tuntuu, että se äitiys muutti jopa niinku paremmaksi että siihen antoi kaikkensa. (H4)

”...mutta mä olen ajatellut sen asian myöskin nii että että tota. mä oon saanut ne niitten lasten parhaat vuodet. Mun ei ole tarvinnut kestää mitään teini kiu-kuttelua tai tai mitään muutakaan ... Ja toisaalta niinku että se vastaanakaan tapelu ei ehkä niinku enää siinä vaiheessa palvele.”(H2)

Yhteistyö etä-äidin ja lapsen isän välillä näyttäytyi vaihtelevana. Toiset pitivät yhteyttä aktiivisesti ja sopivat lapsen asioista yhteistyössä. Osa etä-äideistä koki, että heitä pidetään niin sanotussa pimennossa lapsen asioiden suhteen eivätkä saaneet tietoa lapsen asioista edes kysymällä. Vaikka arkisista asioista aktiivista yhteydenpitoa ei nähty tärkeänä, toivottiin lapsen lähivanhemmalta tietoa lapsesta ja lapseen liittyvistä asioista, joista lapsi ei itse mahdollisesti kertonut äidilleen.

”Mutta kuinka paljon voi vaatia siltä lähivanhemmalta, että raportoi päivittäin mitä tapahtuu? Ja sitten kun se on kuitenkin sitä tavallista arkea vaan että mitä sieltä edes nyt niinku raportoidaan.”(H1)

”hänellä(lapsella) on yli 100 tuntia poissaoloja koulusta yläasteella seiskalla ja nyt eletään kuitenkin vasta lokakuun loppua niin tuota Niin niin isä hän ei ole tähän asti mulle niinku millään lailla oikein pystynyt tuota Pystynyt tuota. Niinku siis antamaan meille informaation lapsesta, että mitä lapselle kuuluu ja miten menee... ei sillä ole isällä auktoriteettia siihen asiaan valitettavasti.” (H3)

”Kyllä ne niin kuin aina kun ne lapset on siellä jommalla kummalla melkein siis on se viikoittaista se se yhteydenpito” (H4)

Koulunkäynti voi tuoda haasteita etävanhemmalle myös silloin, jos lapsi asuu osan ajasta äidin luona ja kouluun on matkaa. Pääkaupunkiseudulla sekä isommissa kaupungeissa ja kunnissa julkiset kulkuyhteydet toimivat pääsääntöisesti hyvin, mutta useammalla julkisella kulkuvälineellä kulkeminen vie aikaa. Kaikkialla ei kuitenkaan julkiset kulkuyhteydet toimi kulkuyhteytenä toisen kodin ja koulun välillä eikä kunnan järjestämien koulukyytejä aina saada järjestettyä. Koulunkäynti näyttäytyi haastatteluissa myös yhtenä tekijänä siihen, että lapsi asui isänsä kanssa ja kävi tuttua, lähellä olevaa koulua, jossa on tutut kaverit ja ympäristö. Koulun lisäksi myös monissa palveluissa, kuten terveydenhoitopalveluissa, kunnan järjestämissä harrastuksissa ja tiettyjen laskujen kulkeminen etävanhemmalle joutui perustelemaan ja toisinaan sitä oli haastava järjestää, jos etä-äiti asui eri kunnassa missä lapsi on kirjoilla. Tähän asiaan toivottiin joustavuutta ja ymmärrystä, etenkin jos lapset viettivät paljon aikaa myös etä-äidin asuinpaikkakunnalla.

”...minä joudun hakemaan heidät koulusta. Sitten joskus toinen odottaa tunnin. Joskus toinen ottaa tunnin. Joskus se odotusaika on siellä aamupäivästä joskus iltapäivässä, mutta että niin kun koulukuljetukseen meillä ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia” (H5)

”..isä asui toisella puolella ... niin hän kulki sitten 2 bussilla sinne kouluun.” (H2)

”he(terveysasema) yritti että no menkää nyt sinne ...ja jouduin niinku perustele. ja selittämään tämän meidän perheen tilanteen, että että joo, että lasten kirjat on siellä, mutta nyt me ollaan tällä hetkellä fyysisesti 2 km:n päässä tosta terveysasemasta, mikä on niinku meidän tuota minun kunnan terveysasema niin ei ole mitään järkeä ajaa neljäkymmentä kilometriä sinne kaupunkiin.” (H5)

Kaikki haastateltavat olivat olleet jo useamman vuoden ajan etävanhemman roolissa, eivätkä välttämättä enää halunneet muutosta niinkään lapsen asumisjärjestelyihin, vaan toivoivat tapaavansa ja pitävänsä yhteyttä enemmän lapsen kanssa sekä parempaa yhteistyötä toisen vanhemman kanssa. Oman elämäntilanteen muututtua ja lapsen asuttua pitkään isän luona, ei välttämättä lähivanhemmaksi ryhtymistä pidetty enää yhtä tärkeänä, vaikka lähihuoltajuudesta olisi aiemmin kiistelty.

”...että lapset saisi vapaasti liikkua ja mennä ja soitella ja ja se että voitaisiin niinku aikuisten kesken sopia asioista... että se olisi niinku semmoinen ja se, että voitaisi niin kuin yhdessä juhlia esimerkiksi lasten juhlia.” (H2)

No mä toivoisin kyllä ne ennen sitä siis silleen että tää homma pysyisi niin kuin että jokoisen asuinpaikka pysyy siellä. ...Vain ja ainoastaan minä olen se kuka olen asunut sen lapsen kanssa ja siitäkin on jo 6 vuotta, että se lapsi on kasvanut niin paljon siinä ... että kun rankkaa se on niinku kaikille että jos se(lapsi) muuttaisi meille niin siinä muuttuisi kuuden ihmisen arki pysty siinä muuttui sen meidän 4 hengen perheen, mikä on nykyinen, siinä muuttuis lapsen ja siinä muuttui sen lapsen isän arki.” (H3)

”..että voitaisi yhdessä juoda kahvia ja jutella ... asioista” (H6)

5.2 Kokemukset muiden suhtautumisesta

Kaikki haastateltavat etä-äidit kertoivat, että läheiset olivat suhtautuneet hyvin, toisissa tapauksissa empaattisesti ja toisissa poteneet turhautumista tilanteeseen yhdessä etä-äidin kanssa. Suoraa negatiivista suhtautumista tai kritiikkiä ei etä-äidit olleet saaneet omilta läheisiltään. Sen sijaan etä-äitien tuttavat ja muut ympärillä olevat ihmiset saattoivat kummastella tilannetta, jossa lapsi asui virallisesti isänsä luona.

”Tiedätkö sä, että koska ne tietää niin sen tilanteen, mikä siinä on ollut.Ja sitten toisaalta ne tietää myös sen isän, että sehän on ihan niinku tosi vastuullinen ja semmoinen. ” (H1)

”...ei mitään negatiivista suhtautumista on niinku lähinnä empatiaa sitten siitä, että kun ei näe niitä lapsia niin paljon kuin haluaisi.”(H2)

”ne (omat vanhemmat) on lähinnä ihmetelty miten tässä näin kävi...”(H6)

”... sitten kun sanon että joo että tuota meidän lapset ne ei ole kirjoilla meillä et no sinähän olet niiden äiti...” (H5)

Lastenvalvojan, koulun ja muiden lapsen asioita koskevien ammattilaisten suhtautuminen nähtiin yleisesti melko neutraalina. Haastateltavat, jotka olivat kokeneet edellä mainituilta tahoilta negatiivista suhtautumista etä-äitiyteen, kertoivat suhtautumisen muuttuneen parempaa päin vuosien saatossa. Vaikka monissa tapaamisissa, esimerkiksi koulupalavereissa, etä-äidin mielipidettä kysytään, ei etävanhemman sana paina samalla tavalla kuin lähivanhemman. Asioihin vaikuttaminen ja niiden päättäminen saattoi olla haastavaa, etenkin jos etä-äiti ei ollut aktiivisesti mukana lapsensa arjessa.

”vaikka on palaverissa ja saa sanoa niinku mielipiteensä, mutta kun niillä ei ole mitään mitään painoarvoa, koska tosissaan kun se lähivanhempi on se mikä sitten päättää” (H3)

” ei ole suhtautunut meidän asioihin mitenkään...siis hyvin neutraalia suhtautumista” (H2)

”Mutta sitten kun isä oli lähihuoltaja ja hänellä oli sitten hyvin asenteelliset ajatukset minua kohtaan, niin siinä tuli myös ne viranomaiset ne lähti siihen mukaan. Mutta nyt sitten tässä vuosien jälkeen, niin nyt on taas tilanne kääntynyt toisin päin, että koulussa on jotakin tilanteita, missä on tarvinnut olla, niin sitten koen että minut on nyt otettu ihan joo tavallaan tasaveroisena huoltajan mukaan näihin kuvioihin, että se on vaan vaati, no useamman vuoden aikana. ” (H4)

” siis etävänhempi jotenkin niinku miten sen nyt sanoisi. Se ei ole niinku yhtä tärkeä vanhempi... että kuinka paljon sitten voi sille etävänhemmälle, jos ei se kuitenkaan sitten vastaa siitä” (H1)

Runsaimmin negatiivista palautetta tai huonoa suhtautumista etä-äidit saivat sosiaalisessa mediassa sekä yleisessä puheessa etä-äitiydestä. Etenkin tuntemattomien toisten äitien antama kritiikki ja suhtautuminen oli useammin negatiivista, kuin muualta saatu palaute.

” Tai tälle ulos tulleita etä-äitejä on aika vähän et niit on varmaan enemmän kuin me tiedetään, mutta johtuen siitä niinku heti tulee semmoinen, että no, onko se nyt joku alkkis tai siellä on jotain ihan tosi radikaalia tapahtunut ja joskus tietty onkin, mutta ei aina. ” (H1)

”kerran joku on sanonu et pakkohan sussa on joku vika olla kun sä et oo lastas saanu..”(H6)

” Tiedätkö sä niinku somessa esimerkiksi tai jossain niinku äiti -ryhmissä, niin se on kyllä ihan niinku, se on just silleen et, et sä ole oikea äiti. ” (H1)

Keskustelua syntyi myös äitiydestä sekä äitiyden ihanteista ja niiden vaikutuksista ihmisten suhtautumiseen. Monet haastateltavat kokivat, että niin sanotussa ihanneäitiydessä ei äidillä ole mahdollista toteuttaa äitiyttään tässä elämäntilanteessa itselleen ja perheelleen parhaalla mahdollisella tavalla. Äitiyden koko ajan kasvavat odotukset nähtiin mahdottomina, mutta toisaalta äitiyden erilaisen toteuttamisen nähtiin olevan hyväksytympää kuin ennen, vaikka kritiikkiä äitiydestä saattoi saada toteuttaessaan äitiyttä tavalla tai toisella.

”...nyky-yhteiskunnassa niin on vaikka ja minkälaisia perheitä, on sateenkaari-perheitä ja on on ottolapsia ja on sitä sun tätä niin kyllähän yksi etä äiti menee siellä joukossa” (H2)

”...ensimmäisenä ajatellaan että että no sillä ollut varmaan joku mielenterveysongelma tai joku päihdeongelma tai jotain muuta suurin piirtein, että se ei ole ollut kykeneväinen huolehtimaan siitä lapsesta ja näin Sanotaan toki se on kyllä muuttunut tässä vuosien mittaan, että sellainen niinku et ei se nyt ole sellainen...”(H3)

”...tuntuu, että etä-äiti hirveästi pohtii sitä onko huono äiti, että et vielä se on niinku niin syvälle jotenkin semmoinen äitiyden ajattelu, pitäisi olla lähellä tai on huono, huonosti onnistunut tai kylmä tai jotenkin semmoinen” (H4)

”Äidit koko hirveästi paheksunaa oikeasti ihan kaikesta mahdollisesta. Jos on uraäiti niin siitä saa paheksunaa. Sitten jos ei niinku tee mitään niin siitäkin saa paheksunaa...”(H1)

5.3 Tuen saanti

Haastattelemiä etä-äidit kertoivat saaneensa tukea, kannustusta ja lohdutusta etenkin uusilta kumppaneiltaan, ystäviltään ja sukulaisilta. Tuki oli ollut niin kuuntelemista, yhdessä pohtimista kuin tilanteen hyväksymistä ja sen kanssa elämistä.

” Mut en mä tiedä olisinko mä niinku selvinnytkään tästä ilman miehen tukea, että hän on kyllä ollut tosi niinku ymmärtäväinen ja niinku aina se, joka jaksaa niinku pohtia niitä ja miten tästä mennään...” (H2)

Niin lastenvalvojalta kuin muilta ammattilaisilta tai järjestöiltä suurin osa haastateltavista ei kokenut saaneensa tukea. Heitä ei myöskään ohjattu minkään tuen piiriin tai osattu kertoa, mistä tukea voisi löytää. Etenkin lapsen huoltajuusasioihin selvittelyyn vanhempien välisissä ristiriitatilanteissa olisi tarvittu ammatillista apua ja tukea. Tällaista tukea ei haastateltavat missään vaiheessa saaneet eivätkä löytäneet. Myös vertaistuellista keskusteluapua moni haastateltava kertoi kaivanneensa, mutta sitä oli toisinaan vaikea löytää tai sitä täytyi luoda itse.

”...mä itse olin se apu kun mä tajusin, että ei etä-äideille ole juuri mitään... niinku etä-äitiys on niin pientä, että sitten enemmän on niinku esimerkiksi totaali yksinhuoltajille tukea... Ja sitten toisaalta, jos vaikka Pieni Perhe- yhdistyksellä on joskus ollut, niin ei sinne on sitten tullut tarpeeksi. Siinä on kyllä oikeasti semmoinen, että ei ne kehtaa, kun se hävettää.” (H1)

” ...sitten kun ei ole kuitenkaan mitään akuuttia tavallaan niinku tapahtunut, että ei ole mitään lasten pahoinpitelyä tai niin kuin mitään tällaista vakavaa,

että on vaan vanhempien riitely, niin se ei niinku haittaa mitään sillä tavalla. Se ei uhkaa kenenkään henkeä” (H2)

” Mut ei sieltä ole mitään niinku semmoista neuvoa tullut tai että miten kannattaisi tehdä nämä asiat tai miten muut vanhemmat on sopinut asioista tämmöisissä tilanteissa tai mistä mihin kannattaa ottaa yhteyttä jos on riitatilanne. Neuvotaan vaan sit asiat täytyy sopia käräjäteitse. ” (H2)

Etävanhemmuus ja lapsen virallisen kotiosoitteen ollessa muualla, kuin etä-äidin luona, toi haasteita moniin arkisiin asioihin. Positiivisiakin kokemuksia esimerkiksi lapsiperheiden sosiaalipalveluista löytyi. Eräs etä-äiti toivoi, että vuoroviikoin asuvalle lapselle olisi mahdollista hakea niin sanottua kaksoiskuntalaisuutta. Lapsen asuessa etä-äidin kanssa eri kunnissa, oli monien asioiden hoitaminen aina terveysasemalla käymisestä asumistuen hakemiseen haastavampaa.

”kun ... oli päivähoidossa, niin se asiakkuussuhde ei ollut minun asiakkuussuhde ja minä en päässyt niinku mitään sinne tekemään ja en ole pystynyt esimerkiksi lasten näitä hoitoaikoja ilmoittamaan ja kouluhakemuksia tekemään ... ja tuota sitten siinä kohtaa niin on joutunut sitten ex-puolisolleni sanomaan, että hei että hoitaisin tämän asian mutta en en pysty” (H5)

”...että kun meillä on sitten toi tuota nuorimmainen päivähoidossa, niin meillähän ei lasketa olevan kuin 2 lasta, mikä niinku hoito maksuihin vaikuttaa, kun he on meillä kirjoilla ja muut ei ole, että vaikka tässä niinku tätä populaa pyörii ja kuluja on niinku molempiin suuntiin” (H5)

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyön aiheena oli vahvasti etä-äitien omat kokemukset. Haastattelemani kuuden eri-ikäisten, eri puolilla Suomea asuvien ja eri elämäntilanteissa olevien haastateltavien kokemukset etä-äiteydestä erosivat toisistaan. Etä-äitiyteen oli johdattanut monia erilaisia syitä ja tekijöitä eikä etävanhemmuus ollut aina äidin oma valinta. Erilaisiin kokemuksiin vaikuttivat monet eri tekijät, mutta yhtenä suurimpana tekijänä näyttäytyi se, miten etä-äidiksi oli päädytty. Eron sekä lapsen lähihuoltajuudesta sopimisen tapahtuessa äidin ja lapsen isän välillä yhteisymmärryksessä, kertoivat etä-äidit enemmän positiivisia puolia etävanhemmuudesta. Monissa ristiriitaisissa eroissa, joissa äiti oli vastoin tahtoaan menettänyt lapsen lähihuoltajuuden, oli yhteys lapseen katkennut tai heikentynyt. Yhteyden säilyttäminen lapseen voi toimia kannattelevana voimavarana äidille ja suhteen laatu on merkittävä osa äitiysidentiteettiä (Nousiainen 2004, 164-165).

Siihen, kuinka usein etä-äidit tapasivat lapsiaan, vaikutti etenkin lapsen isän suhtautuminen tapaamisiin sekä lapsen ikä. Teini-ikäiset lapset tapasivat etä-äitejään harvemmin, kuin nuoremmat lapset. Vanhemmilla, joilla oli yhteisymmärryksessä sovittu tapaamissopimus esimerkiksi äidin ja lapsen tapaamisista joka toinen viikonloppu, alkoivat tapaamiset harventua lapsen tullessa teini-ikään. Etä-äidit olivat hyvin ymmärtäväisiä, että teini-ikäisillä lapsilla kaverit ja muut menot menivät äidin tapaamisen edelle, vaikka olisivatkin halunneet tavata lapsiaan useammin. Tyytymättömyyttä haastateltavien elämään toi etenkin se, mikäli lasten isä hankaloitti lapsen mahdollisuuksia tavata äitiään tai teki tapaamisien järjestämisestä haastavaa. Etenkin lasten ollessa nuorempia lasten tapaamisten määrät vaikuttivat äitien kokemuksiin etä-äitiydestä. Jos tapaamisia oli harvoin tai tapaaminen oli muuten hankalaa, vaikutti se haastateltavien kokemuksiin etä-äitiydestä negatiivisesti. Lapsen kanssa vietetty aika rakentaa eron jälkeistä vanhemmuutta, mutta huolenpidon määrä ja laatu riippuvat myös siitä, paljon toinen vanhempi antaa äidille tilaa osallistua lapsen arkeen (Nousiainen 2004, 95, 98). Vaikka tapaamisista olisi sovittu lastenvalvojalla ja sopimus lapsen tapaamisista tehty, voi sopimus aiheuttaa tyytymättömyyttä tilanteeseen oman elämäntilanteen muututtua esimerkiksi siten, että etä-äidillä olisi mahdollisuus tavata lastaan useammin. Lastenvalvojalla tehtävät huolto- ja tapaamissopimukset voidaan tehdä myös määräaikaisiksi, jolloin uutta sopimusta varten saadaan tietoa tapaamisrytmin ja yhteistyön toimivuudesta (Valjakka 2002, 63 -65; Antikainen 2007, 16). Määräaikaiset sopimukset voisivat olla käytännöllisiä myös vanhempien eriävien mielipiteiden, ristiriitojen ja muuttuvien elämäntilanteiden kannalta.

Ajan kuluessa myös vasten tahtoaan etä-äideiksi joutuneet haastateltavat alkoivat löytää positiivisia asioita etävanhemmuudesta. Omaa aikaa ja uutta elämäntilannetta osattiin arvostaa, vaikka kaipaisikin omaa lastaan. Toisaalta oli myös väsyttävä taistelemaan ja todettu, että vastaan taistelu ei tilannetta muuta parempaan. Ajan kanssa tilanteen kanssa oppii elämään ja erilaiseen tapaan toteuttaa äitiyttä tottuu. Vuosien kuluessa asuessaan erossa lapsestaan nähtiin lapsen muuttaminen etä-äidin luokse jopa haastavana. Elämäntilanteet olivat muuttuneet ja etä-äidit olivat saaneet elämänsä uusia suhteina, niin elämänkumppaneita kuin lapsia. Asuessaan erossa lapsestaan, ei etä-äidit kokeneet tuntevansa tarpeeksi lapsen arkea sovittaakseen sen takaisin omaan arkeensa. Vaikka etä-äitiys helpottuisi sen rutinoituessa, eivät kaikki etä-äidit ole valmiita käsittelemään asiaa pitkänkään ajan jälkeen (Kinnari 2005, 31). Toiset haastateltavat jopa kokivat, että etävanhemmuus on heille parempi tapa toteuttaa äitiyttä. Silloin, kun lapset eivät asuneet kokoaikaisesti äidin luona, osa etä-äideistä koki pystyvänsä panostamaan ja antamaan kaikkensa äitiydelle silloin, kun lapset olivat läsnä.

Riippumatta siitä, millä tavoin lapsen asumisjärjestelyihin oli päädytty, näyttäytyi etä-äitiydessä myös useita erilaisia haasteita. Vaikka yhteistyö ja jaettu vanhemmuus lapsen isän kanssa toimisikin moitteettomasti, olisi lapsen asioista ja kuulumisista ollut mukavaa kuulla useammin. Yhteistyön toimiessa lapsen toisen vanhemman kanssa, luotettiin lähivanhempaan ja hänen kykyihinsä hoitaa lapsen arjen asioita, vaikka lähivanhempi ei aktiivisesti pitäisi yhteyttä arkipäiväisistä asioista. Mikäli yhteistyö toisen vanhemman kanssa ei toiminut, lapsi ei itse pitänyt yhteyttä etä-äitiin tai lähivanhemman tapaan hoitaa lapsen asioita ei oltu tyytyväisiä, olisi tilanteeseen toivottu aktiivisempaa yhteydenpitoa ja yhteistyötä lähivanhemman kanssa. Etenkin lapsen koulunkäynnin seuraaminen ja tukeminen näyttäytyi haastavana ja raskaana etä-äidin roolissa. Vanhempi voi tarvita tukea uudessa roolissaan lapsen elämässä ja vanhempien tulisi kunnioittaa sekä tukea toistensa vanhemmuutta (Elo 2019, 139).

Etä-äidit kokivat sukulaisten, ystävien ja uusien kumppanien suhtautuvan hyvin heidän etävanhemmuuteensa ja saavansa heiltä tukea. Sen sijaan tuttavien ja muiden ympärillä olevien ihmisten suhtautuminen tuli haastatteluista esille vaihtelevampana. Harvemmin kukaan haastateltavista oli saanut suoraan negatiivisia kommentteja, vaan enemmänkin ihmettelyä. Monet haastateltavat näkivät tilanteen siten, että tuttavat, jotka eivät tienneet koko tilannetta tai vanhempien elämäntilannetta, kummastelivat etä-äitiyttä eniten. Monet etä-äidit oivat kertoneet etävanhemmuudestaan tuttaville rehellisesti ja avoimesti, mikä saattoi vaikuttaa ihmisten suhtautumiseen. Joskus omasta etä-äitiydestä saatettiin kertoa myös sen vuoksi, että keskusteluihin, joissa valtavirrasta poikkeavaa äitiyttä kritisoidaan, ei jouduta. Kaikista eniten huonoa suhtautumista etä-äitiyteen haastateltavat kokivat tuntemattomilta sosiaalisessa mediassa sekä yleisessä puheessa etä-äitiydestä. Etenkin toisten äitien kommentointi etä-äitiydestä sisälsi eniten kritiikkiä. Useampi haastateltava koki ulkopuolisilta ymmärtämättömyyttä etä-äitiyden tuomaa erilaista äitiyttä kohtaan. Myös muissa tutkimuksissa (ks. Nousiainen 2004) etä-äidit ovat kokeneet arvostelua ja tuomitsemista, jotka yhdessä kulttuuristen uskomusten ja käsitysten kanssa vaikuttavat siihen, mitä äitiydessä arvostetaan, kun taas etä-äidin saama tuki auttaa rakentamaan itselleen hyväksyttävää identiteettiä.

Moni haastattelemani etä-äiti olisi toivonut saaneensa enemmän tukea viranomaisilta, ammattilaisilta ja muilta tahoilta. Heidän suhtautuminen etä-äitiyteen kuin tilanteeseen ylipäättänsä nähtiin neutraalina ja usein jopa vähättelevänä. Etenkin, jos lapsen asumisjärjestelyistä ja huoltajuussuhteista ei isän kanssa päästy sopimaan yhteisymmärryksessä, olisi etä-äidit kaivanneet tukea asian selvittelyyn ja ratkaisuun ammattilaisilta. Lain mukaan vanhempien sovittava, kuka vastaa lapsen huollosta ja missä lapsi asuu

(L 01.01.1984/361, 7–8 §). Lastenvalvojan tulee pyrkiä olemaan tasapuolinen vanhempia kohtaan ja kuulemaan heitä tasa-arvoisesti sopimusta tehdessä ja mikäli vanhemmat eivät pääse lapsen edun mukaiseen sopimukseen, viedään asia tuomioistuimeen ratkaistavaksi (Valjakka 2002, 64–65). Kaikki etä-äidit eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä lastenvalvojalla tehtyyn sopimukseen ja olisivat kaivanneet tilanteeseen muunlaisia neuvoja, kuin viedä huoltajuus tuomioistuimen päätettäväksi. Vaikka eroihin ja lasten huoltajuuksista sopimiseen liittyy usein ongelmia, ovat perheiden avuntarpeet yksilöllisiä (Antikainen 2007, 21, 25.) Positiivisena näyttäytyi etä-äitien kertomuksissa kuitenkin se, että suhtautuminen niin kouluissa, lastenvalvojalla kuin terveydenhuollossakin oli muuttunut parempaan suuntaan tai pysynyt neutraalina.

Etävanhemmuus toi äideille monia käytännön haasteita lapsien asioiden selvittelyyn sekä järjestelyyn. Toiveena oli, että moninaiset perhesuhteet otettaisiin paremmin huomioon myös byrokratiassa ja niin sanottua kaksoiskuntalaisuuden mahdollisuutta toivottiin. Arjen hoitamisen haasteiden pelättiin jopa vaikuttavan siihen, voiko esimerkiksi vuoroviikkoasumista toteuttaa, jos tukea koulukuljetuksiin ei ole saatavilla tai asumistuki oli pienempi lapsen kotiosoitteen ollessa muualla. Positiivisimmat kokemukset tulivat seurakunnan sekä lapsiperheiden sosiaalipalveluista. Näissä tapauksissa tukea ei tarvittu huoltajuuksioiden selvittelyyn, vaan enemmänkin käytännön tukeen esimerkiksi lapsen hoidon järjestämiseksi, kun lapsi on ollut kirjoilla toisessa kunnassa. Positiiviset kokemukset madalsivat kynnystä hakea apua tai tukea jatkossakin.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille etä-äitien omia kokemuksia etä-äitiydestä sekä muiden suhtautumisesta etä-äitiyteen. Lisäksi tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, minkälaista tukea etä-äidit ovat saaneet tai olisivat kaivanneet. Etä-äitien kokemusten jakamisen tavoitteena on tuoda etä-äitiyttä enemmän esille ja normalisoida valtavirrasta poikkeavaa tapaa toteuttaa äitiyttä. Tietoa siitä, millaista tukea etä-äidit olisivat kaivanneet, voisi tulevaisuudessa käyttää sopivien tukimuotojen järjestämiseen tai muokkaamiseen etä-äitien tarpeisiin sopivammiksi. Vaikka tämä opinnäytetyö ei sisällä kehitysideoita etä-äitien kaipaamaan tukeen, voi se herättää ajatuksia ja ideoita luki-joissa.

Opinnäytetyön aihe tuli ehdotuksena Elatusvelvollisten liitolta. Tarkempaa aiheen rajausta palloiteltiin ja pohdittiin yhdessä heidän toiminnanjohtajan kanssa ja päädyttiin etä-äitien omiin kokemuksiin sekä muiden suhtautumiseen. Elatusvelvollisten liitto esitti

toiveen siitä, että opinnäytetyössä käsiteltäisiin myös sitä, miten esimerkiksi lastenvalvojalla suhtaudutaan etä-äiteihin ja minkälaista tukea heille on tarjota. Yhteistyö heidän kanssaan sujui moitteettomasti.

Aihe etä-äitiydestä oli hyvin kiinnosta ja juuri sen vuoksi, että siihen ei useasti törmää eikä siitä sen enempää keskustella. Keskustelu etävanhemmuudesta keskittyy enemmän etäisiin kuin etä-äiteihin. Etäisyys on kuitenkin vielä tänäkin päivänä paljon etä-äitiyttä yleisempää ja valtaosa asumissopimuksista tehdään edelleen äidin luona asumisesta (Forss & Säkkinen 2019). Santala (2009, 143-145) kirjoittaa vanhempien kokevan jäävänsä ilman riittävää asiantuntija-apua ja neuvojen sekä ohjeistuksien painottuvan usein äitejä suosiviksi. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan myös äiti voi jäädä etävanhemmaksi vastoin omaa tahtoaan. Riittävä asiantuntija-apu sekä muu tuki erotilanteessa, jossa lapsen huoltajuusasioista ei päästä yhteisymmärrykseen, voi olla avainasemassa mahdollisimman paljon molempia vanhempia tyydyttävän sopimuksen saamiseksi.

Haastattelin opinnäytetyö varten kuutta etä-äitiä syksyllä 2021. Haastateltavat löytyivät helposti Elatusvelvollisten liiton kautta ja vapaaehtoisia haastateltavia oli runsaasti enemmän, kuin minulla oli tämän työn puitteissa mahdollista haastatella. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä halusin haastattelun onnistuvan mahdollisimman joustavasti ja pystyvänä esittämään mahdollisesti herkän aiheen kysymyksiä tilanteeseen sopivalla tavalla (Tuomi - Sarajärvi 2018, 85- 86). Haastateltavat kertoivat elämästään ja omista kokemuksistaan hyvin avoimesti ja tunteet olivat toisinaan pinnassa raskaiden aiheiden äärellä. Ajattelen, että haastatteluun osallistuminen oli myös etä-äidille tilaisuus kertoa omasta elämästään ja ehkä jopa vaikuttaa omalla tarinallaan siihen, miten etä-äitiyteen suhtaudutaan.

Vaikka haastatteleman etä-äidit osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti, täytyi opinnäytetyön eettisyyttä tarkastella useasta eri kulmasta. Alun perin, olin ajatellut käyttäväni mahdollisimman vähän suoria lainauksia haastatteluista haastateltavan tunnistamisen minimoimiseksi. Haastatteluiden sisällössä oli kuitenkin paljon sellaista, mitä halusin tuoda esille juuri niin kuin he olivat asian ilmaisseet. Suorat lainaukset haastattelusta myös lisäävät luotettavuutta ja vahvistavat tulkintojen perusteluja (Hirsijärvi ym. 2009, 233). Jotta haastatteluiden lainauksista olisi mahdollisimman pieni riski tunnistaa haastateltava, leikkasin haastateltavien lainauksia siten, että tunnistamisen mahdollistavia tietoja olisi mahdollisimman vähän, kuten haastateltavan asuinpaikkakuntaa, vuosilukuja, lapsen ikää tai sukupuolta. Opinnäytetyön luotettavuutta arvioidessa tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että haastateltavia oli ainoastaan kuusi kappaletta. Kuuden

etä-äidin kokemukset ovat hyvin pieni osa kaikkien etä-äitien kokemuksia, että niitä voisi liikaa yleistää. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, että kaikki etä-äidit olivat keskenään hyvin erilaisia ja heillä oli erilaisia kokemuksia sekä näkemyksiä. Tietysti tiettyjä yhtäläisyyksiäkin löytyi, kuten esimerkiksi etä-äitiyden kummastelu ja tietynlainen vähättely yleisessä puheessa. Kaikki haastateltavat olivat olleet myös useamman vuoden ajan etä-äitejä ja se varmasti vaikutti haastateltavien suhtautumiseen etä-äitiyttä kohtaan. Haastatteluiden perusteella heti eron jälkeen tapahtunut vieraantuminen lapsesta koettiin hyvin raskaana. Jos haastattelu olisi tapahtunut ajankohtana, jolloin etä-äiti oli vielä, yhtä haastateltavaa lainaten, ”vereslihalla” tapahtuneesta, olisivat vastaukset ja kokemukset voineet näyttäytyä hyvin erilaisina.

Arvioidessani opinnäytetyöni pätevyyttä, tarkastelen opinnäytetyön sisällön vastaimista tutkimuskysymyksiin. Haastattelut sekä niiden sisältämät kysymykset olen pyrkinyt toteuttamaan siten, että saan mahdollisimman kattavasti tietoa etä-äideiltä. Haastattelurunkoa tehdessäni, minulla oli alkuun mielessä kysymyksiä, jotka eivät anna tarpeellista tietoa tutkimuskysymyksiin peilaten. Näin ollen en kysynyt haastateltavilta heidän ikäänsä, lapsien sukupuolta tai asuinpaikkakuntia, sillä ne eivät tutkimuskysymyksiin peilaten olleet oleellisia. Vaikka nämä tiedot tulivat esille lähes jokaisessa haastattelussa kysymättä, en tällä tiedolla tehnyt mitään.

Etä-äitiydestä on tehty melko vähän kirjallisuutta ja tutkimusta etenkin Suomessa. Jotakin opinnäytetöitä, graduja sekä väitöskirjoja aiheesta löytyy, mutta niidenkin julkaisu on tapahtunut 2000-luvun alkupuolella. Äitiydestä, etäisyydestä ja erilaisista perhemuodoista on ollut sosiaalialan opintojenkin puitteissa puhetta, mutta etä-äitiyttä koskevat aiheet ovat olleet hiljaisuudessa. Koska etä-äitiyttä tulisi tuoda enemmän esille, aivan kuin mitä tahansa muuta tapaa toteuttaa äitiyttä, pidän tämän opinnäytetyön aihetta erittäin ajankohtaisena ja tärkeänä. Jälkeenpäin ajatellen, olen tyytyväinen niin aiheen valintaan, haastatteluiden antiin ja muuhun työskentelyprosessiin. Aihe oli erittäin mielenkiintoinen, haastattelut onnistuivat toivotulla tavalla ja sain opinnäytetyötäni vastaavaa tietoa. Opinnäytetyön tekeminen oli toisinaan raskasta, mutta hyvin antoisaa ja opettavaista.

Lähteet

Ahtikari, Salla-Maria 2018. Äitimyytistä postmoderniin äitiyteen. Kategoria-analyysi äitiyden kulttuurisesta rakentumisesta. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Alppivuori, Kristiina 2017. Mitä tutkimukset kertovat eropalveluista ja lastenvalvojan työstä sekä palvelujen kehittämisen tarpeesta. Eropalvelut ja lastenvalvojan työt. Saatavilla <https://docplayer.fi/39454002-Eropalvelut-ja-lastenvalvojan-tyo-mita-tutkimukset-kertovat-eropalveluista-ja-lastenvalvojan-tyosta-seka-palvelujen-kehittamisen-tarpeesta.html>. Viitattu 13.1.2022.

Andersen, Heidi & Stawreberg, Anna 2010. Tietoisien läsnäolon opas vanhemmille

Auvinen, Riitta 1979. Ylistämällä alistettu. Teoksessa Eskola, Katariina, Haavio-Mannila, Elina & Jallinoja, Riitta (toim.) Naisnäkökulmia. Juva: WSOY.

Berg, Kristiina 2009. Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 17, 170-175. Saatavilla <https://journal.fi/janus/article/view/50515>. Viitattu 15.9.2021.

Elo, Taru 2019. Vanhemmuus jatkuu eron jälkeen – kohtaa, kuuntele, tue!. Teoksessa Hakulinen, Tuovi & Laajasalo, Taina & Mäkelä, Jukka (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta.

Haapio, Ari & Koski, Kirsti & Koski, Pirjo & Paavilainen, Riitta 2009. Perhevalmennus. 1.painos. Porvoo: WSOY.

Hakulinen, Tuovi 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Teoksessa Hakulinen, Tuovi & Laajasalo, Taina & Mäkelä, Jukka (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Punamusta.

Hiitola, Johanna 2015. Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyys huostaanottoasiakirjoissa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Julkunen, Raija 2006. Perhe, työ, hoiva ja valtio – oma ja yhteinen, yksityinen ja julkinen hoivavastuu. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta (toim.). Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten julkaisusarja. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.

Julkunen, Raija 1994. Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) Naisten hyvinvointivaltio.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa Juuti, Pauli & Puusa, Anu (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy.

Kankkunen, Päivi & Vehviläinen – Julkunen, Katri 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOY. Tampere: Vastapaino.

Kinnari, Marjaana 2005. Osa-aikaista äitiyttä? Etä-äitien arkikokemuksen tarkastelua kun lapsi asuu pysyvästi äidistä erillään. Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/12754/1/URN_NBN_fi_jyu-200545.pdf. Viitattu 7.9.2021.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita

L 01.01.1984/361, 7–8 §. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta,

Lammi-Taskula, Johanna & Toppinen-Tanner Salla 2019. Työelämä ja vanhemmuuden haasteet. Teoksessa Hakulinen, Tuovi & Laajasalo, Taina & Mäkelä, Jukka (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta.

Niemelä, Pirkko, Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY.

Niemi, Riikka 2006. Kuka pelkää kotiäitiä? Teoksessa Helne Tuula & Laatu Markku (toim.) Vääräyskirja. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Nousiainen, Kirsi 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Minerva- kustannus. Jyväskylä.

Nätkin, Ritva 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen tutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus kirja.

Nätkin, Ritva 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset. Tampere: Gaudeamus.

Reenkola, Elina 2012. Äidin valta ja voima. Juva. Bookwell O

Piensoho, Tuula 2001. Äitiyden alkumetrit. Helsingin yliopisto.

Santala, Leena 2009. Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen? Teoksessa Forssén, Katja, Haataja, Anita & Hakovirta, Mia (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Siltala, Pirkko 2006. Nainen ja masennus. Helsinki: Kirjapaja Oy

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas, 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf. Viitattu 11.1.2022.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016. Siviilisäädyn muutokset. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2016. Helsinki: Tilastokeskus, Saatavilla http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tau_001_fi.html. Viitattu 28.2.2021.

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2017. Perheet. Vuosikatsaus 2017, 5. Lapsista 63 prosenttia elää avioparin perheessä. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla http://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_kat_005_fi.html. Viitattu 28.2.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vuori, Jaana. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen tutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus kirja.

Liite haastattelupyynnöstä

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Metropolia ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä Elatusvelvolliset Ry:lle. Opinnäytetyön aiheena on etä-äitiys sekä äitien kokemukset etävanhempana olemisesta. Tarkoituksena on käsitellä äitien omia henkilökohtaisia kokemuksia etä-äitiydestä ja ympäristön suhtautumisesta etä-äitiyteen sekä millaista tukea etä-äidit kaipaisivat tuekseen.

Opinnäytetyö toteutetaan haastatteluiden pohjalta, joten tarvitsisin muutamia haastateltavia, jotka haluaisivat kertoa kokemuksistaan. Haastattelut toteutetaan luottamuksellisesti ja haastateltavat pysyvät nimettöminä.

Mikäli kiinnostuit ja haluaisit kertoa kokemuksista, otathan yhteyttä ja sovitaan sinulle sopiva aika yksilöhaastattelulle! Haastattelu voidaan toteuttaa toiveidesi mukaan kasvokkain tai ZOOM- verkkokokouksena. Haastattelut olisi tarkoitus toteuttaa loka-marraskuun aikana.

Ystävällisin terveisin
Janina Ristolainen
Sosionomiopiskelija
Metropolia Ammattikorkeakoulu
janina.ristolainen@metropolia.fi

Liite sähköpostista haastateltaville

Hei!

Kiitos osallistumisestasi opinnäytetyöni haastatteluun. On ollut mahtavaa huomata, miten monet ovat olleet halukkaita jakamaan kokemuksiaan etä-äitiydestä. Haastatteluista saamaani materiaalin käytän siten, ettei sen perusteella haastateltavaa voi tunnistaa. En siis julkaise nimiä tai muita tunnistettavia tietoja opinnäytetyössäni. Osallistumalla haastatteluun, annat luvan käyttää haastattelun materiaalia opinnäytetyössäni.

Haastattelun kysymyksiä ovat mm.

- Mikä on nykyinen perhemuotosi?
- Kuinka usein tapaat lapsiasi?
- Miten päädyitte nykyiseen asumisratkaisuun?
- Miten muut ympärillä olevat ovat suhtautuneet etä-äitiyteesi?
- Oletteko olleet viranomaisten kanssa tekemisessä lapsiin liittyvissä asioissa?
Miten viranomaiset ovat suhtautuneet sinuun etä-äitinä? (esim. lastenvalvoja)

Odotan innolla tapaamistamme ja haastattelua!

Ystävällisin terveisin Janina Ristolainen, sosionomiopiskelija Metropolia ammattikorkeakoulusta.

Liite haastattelurungosta

1. Opinnäytetyön esittely

2. Etä-äitien omat kokemukset

-Nykyinen perhetilanne?

-Välimatka lapsiin?

-Kuinka usein tapaat lapsia?

-Miten erosit lapsen isästä?

-Minkälaiset välit sinulla on lapsen isään?

-Minkälaiset teidän roolit vanhempina oli ennen eroa? Onko ne muuttuneet?

-Miten kauan olet ollut etä-äiti?

-Onko tilanne muuttumassa, muuttunut tai haluaisitko siihen muutosta?

-Oletko tyytyväinen nykyiseen elämäntilanteeseen? Jos haluaisit muuttaa sitä, niin miten?

3. Etä-äitien kokemukset muiden suhtautumisesta etä-äitiyteen

-Miten koet, että ympäristö on suhtautunut etä-äitiyteesi? (Ystävät, Sukulaiset)

- Mitä nykyinen kumppanisi suhtautuu etä-äitiyteen?

- Miten koet, että viranomaiset, koulut ja muut ammatilaiset/muissa palveluissa ovat suhtautuneet etä-äitiyteen? esim. lastenvalvoja, neuvola

4. Saatu tuki ja minkäläistä tukea olisi toivonut

-Oletko saanut apua tai tukea tilanteisiin eri järjestöiltä, palveluista tai muilta vastaavilta tahoilta?

-Millaista tukea olet saanut?

Millaista tukea olisit kaivannut tai kaipaat tällä hetkellä?